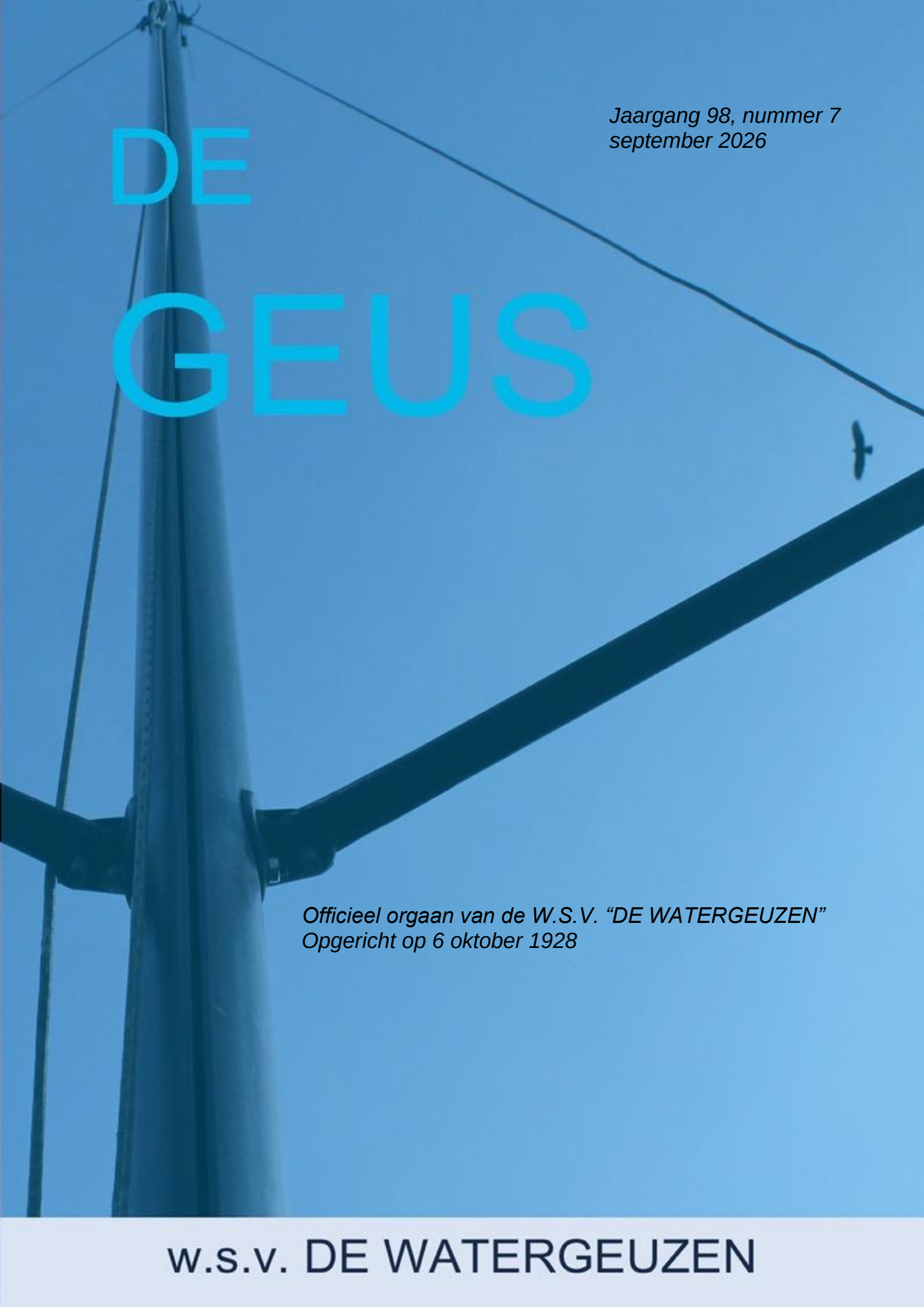

DE GEUS

*Jaargang 98, nummer 7
september 2026*

*Officieel orgaan van de W.S.V. "DE WATERGEUZEN"
Opgericht op 6 oktober 1928*

W.S.V. DE WATERGEUZEN

WSV DE WATERGEUZEN

**Bestuur, havencommissarissen,
commissies en vertrouwenspersoon**

Voorzitter

Anne Stijkel
Maldenhof 477
1106 EN Amsterdam
E: voorzitter@wsvdewatergeuzen.nl

Vicevoorzitter

vacature
E: vicevoorzitter@wsvdewatergeuzen.nl

Secretaris

Maarten Trijsburg
Egelantierstraat 123 C
1015 RA Amsterdam
T: 06 50508460
E: secretaris@wsvdewatergeuzen.nl

Eerste penningmeester

Maurits Cassee
E: penningmeester@wsvdewatergeuzen.nl

Tweede Penningmeester

Leo Polak

Algemene bestuursleden

Erik Corver (veiligheid)
Martijn Hardebol (kennismaking)
Jan Schans (communicatie)
Janine Geskus (evenementen)

Havencommissaris Amsterdam

Job Bruggeman
Cornelis van der Lindenstraat 4-1
1071 TH Amsterdam
T: 06 2042 8736
E: job.bruggeman@gmail.com

Havencommissaris Vinkeveen

Rinus van den Berg
T: 06 5331 9051
Bereikbaar op maandag- en vrijdagavond
E: bergfong1409@gmail.com

Havencommissie Durgerdam 2025

Marthy Langendonk
Aletta Kliphuis T: 06 252 41 455
E: watergeuzenhavendurgerdam@gmail.com

Vertrouwenspersoon

Manuela Peters
E: manu_peters@hotmail.com

Kennismakingscommissie

Aryan Ferwerda T: 06 153 39 005
Jaap van der Harst T: 06 303 29 621
Martijn Hardebol T: 06 510 66 230

Redactiecommissie

Jan Schans (teamleider/vertegenwoordiger bestuur)
Jaap van der Harst (eindredacteur Geus)
T: 06 303 29 621
Gijs van Noort (Boot van de maand)
Hans Haytsma (webmaster)
Jelle de Schaaf (2^e webmaster, verzending digitale Geus en Nieuwsbrieven)
Willem Kooiman (verspreiding papieren Geus)
Eilard Jacobs (Facebook-redacteur)
Esther Koch (websiteredacteur)
Kopij: redactie@wsvdewatergeuzen.nl cc vander-harst.jaap@gmail.com

Evenementencommissie

Janine Geskus

Clubhuis

Diemerzeedijk 34
1095 KK Amsterdam
T: 06 1960 1882
Wifi binnen: watergeuzen/watergeus
Wifi buiten: wlk/watergeus

Correspondentieadres

WSV de Watergeuzen
Egelantierstraat 123 C
1015 RA Amsterdam
T: 06 50508460
E: secretaris@wsvdewatergeuzen.nl

Financiën

Bankrekening: NL50 INGB 0000 0437 40
WSV de Watergeuzen, Amsterdam

Internetadres: www.wsvdewatergeuzen.nl
(leden hebben een persoonlijke inlog)

Inhoud

	<i>pagina</i>
<i>Van de redactie</i>	4
<i>Van de bestuurstafel</i>	5
<i>Officiële mededelingen september 2026</i>	7
<i>Jaaragenda 2026</i>	
<i>Oproep voor de seizoenssluiting!</i>	7
<i>Hitte?</i>	8
<i>Boot van de Maand: de Anna</i>	11
<i>De Teguh en de reis naar de Oostzee</i>	13
Deel 3: De reis over het wad naar Brunsbüttel	
<i>Met de Nehalennia naar de Golf van Biskaje</i>	21
Deel 4: Van Pauiliac naar Frans Baskenland.	

Van de redactie

Beste lezer,

Het einde van het vaarseizoen nadert en op 25 oktober sluiten we dat feestelijk af. In deze Geus staat al een uitnodiging. Ik hoop dat iedereen van het mooie weer heeft genoten. Erg warm was het soms wel, maar waar zit je dan beter dan op het water! In *Hitte* kun je lezen hoe onze columnist Eilard Jacobs deze zomer verkoeling zocht op het wad.

Maar eerst beginnen we natuurlijk met een stuk proza van onze voorzitter. Ook Anne blikt terug op deze mooie zomer, maar haar stuk gaat vooral over de werkzaamheden aan het buitenterrein aan de Diemerzeedijk, die deze maand plaatsvinden en de bereikbaarheid van onze haven daar i.v.m. de bouwplannen van de gemeente.

Boot van de maand is deze keer gewijd aan de stoere motorboot Anna van bestuurslid Jan Schans. Gijs van Noort schreef een leuk verhaal over dit schip en zijn eigenaar en het is helaas zijn laatste bijdrage aan deze rubriek. Wie wil het stokje van Gijs overnemen en maandelijks een stukje over een boot en zijn of haar eigenaar schrijven? Soms doet die dat zelf en hoef je hooguit iets bij te schaven, maar ik doe altijd nog de eindredactie. In andere gevallen moet je de eigenaar interviewen en daar een verhaal van maken. Voel je er wat voor om *Boot van de maand* te vullen, neem dan contact met me op. En Gijs, zeer bedankt voor al je leuke verhalen! We leerden zo een hoop Geuzen en hun boten kennen!

Deze keer sluiten we de Geus af met twee reisverhalen. Ton Offerman heeft afgelopen voorjaar verteld dat zijn vrouw en hij met de Teguh over het wad naar de Oostzee wilden varen, nu vertelt Ton hoe de tocht over het wad is verlopen. En in mijn verhaal kun je lezen wat ik heb beleefd tijdens de tocht over de Golf van Biskaje naar Frans Baskenland. .

Veel leesplezier!

Jaap van der Harst, namens de redactie

Van de bestuurstafel

Vinger aan de pols! En meer dan dat...

Fijne zomer... het blijft iets persoonlijks. Zelf heb ik ervan genoten, heerlijk modderen op de Eems en op het wad, maar dat zal voor ieder anders zijn geweest. De Geus bevat deze keer zeker ook weer mooie impressies.

Hoe dan ook: het einde van het vaarzeizoen komt voor de meesten van ons in zicht. En dan wordt onze Diemerzeedijk 34 weer druk bevolkt met liggers, in de haven, buiten op het terrein en in de loods. Maar voordat het zover is, is Job begin september al zichtbaar aan de gang met het buiten-terrein. Vanwege de langdurige droogte is de grond ernstig ingeklonken en dus is er een nieuwe oplossing bedacht: als experiment wordt zo'n 100 m² bedekt met stelconplaten, zelf te leggen o.l.v. Job. Als die platen dan in de toekomst verzakken kunnen ze 'eenvoudig' weer opgetild worden, kan er zand onder worden gedaan en kunnen ze weer neergelegd worden. Als dat goed bevalt, wordt volgend jaar het terras ook op die manier gedaan. Niet de mooiste oplossing, maar mogelijk wel een goede EN betaalbare. Ieder die naar de seizoensluiting komt op 25 oktober a.s. kan het met eigen ogen aanschouwen. Fijn als jij dan ook een pan soep, een hartige taart of salade meeneemt. Wel even melden bij Janine van de evenementencommissie, verderop in deze Geus staat hoe je dat moet doen. Ondertussen wordt in Vinkeveen ook hard aan de vingersteigers gewerkt o.l.v. Rinus. 17 oktober a.s. is daar weer een flinke werkdag gepland, naast het hellingen. Zo worden er ook 4 zonnepanelen op het clubhuis aldaar geplaatst. Top!

Over Durgerdam is te melden dat we op 19 en 20 september a.s., georganiseerd door Esther, met een aantal boten naar Muiden varen en daar een nachtje verblijven. Het is alweer even geleden dat dat gebeurde, zo samen op varen. Ik ben benieuwd!

Als je naar de Diemerzeedijk komt, kan het grote bord "Baaibuurt West" je niet ontgaan zijn. Autoluw en eigenzinnig, 1700 woningen. Vorige week hadden we een vergadering met de gemeente hierover, in onze kantine,

met Platform Nieuwe Diep, bestaande uit alle bedrijven en verenigingen van dit water. Wat blijkt? De enige weg (die ook nog doodloopt) die naar onze bedrijvigheid toe leidt wil de gemeente nu gaan verleggen, midden door deze nieuwe wijk. En nee, bewoners zijn er natuurlijk nog niet, dus die kunnen nog niet protesteren, maar onze ervaringen met omleidingen door IJburg stemmen ons allerm minst gerust. In december a.s. gaan de ontwerpschetsen al naar de raad. De kaart die voorlag gaf duidelijk aan hoe er door de makers niet verder gedacht werd dan de buurt zelf. Typisch tekentafelwerk, geen notie van wat er hier allemaal gebeurt! En nee, die schetsen die naar de raad gaan zijn nog voorlopig, maar kunnen nu niet meer worden veranderd; dat was de boodschap. En dat terwijl er een brief boven tafel werd getoverd door één van de aanwezige bedrijven waarin expliciet stond dat de bestaande weg zou worden gehandhaafd, maar ja, die brief kwam van een andere afdeling. Ja, wat is die gemeente dan groot... Ik vond het ongelooflijk om te ervaren wat er aan deskundigheid en historisch besef aan de tafel zat vanuit de verschillende bedrijven. Iedereen bleek voor een goed gebruik van ruimte en had begrip voor woningen aldaar, maar niet over de hoofden van onze bedrijvigheid heen! We bezinnen ons nog op vervolgstappen, want dit getuigt van onbehoorlijk bestuur.

Het goede nieuws van deze zomer is dat de BOSA-subsidie voor de loodsrenovatie is toegekend: 8.500 euro! En dat terwijl die subsidiepot zwaar was overtekend en er geloot is, in plaats van afhandeling op volgorde van binnenkomst (wij waren er vroeg bij). En we hebben ook nog een kleine 2.000 euro van de gemeente ontvangen omdat die te laat is met haar vervolgstappen inzake 't Landje. Zo zie je maar... altijd werk aan de winkel, altijd scherp blijven. En in een vereniging werkt het gelukkig zo dat als jij er even niet bent, de ander er wel is. Zo ook in onze vereniging. Zelf zit ik midden in mijn verhuizing van Amsterdam naar Zutphen, dus heb ik de laatste bestuursvergadering verstek moeten laten gaan. Jan Schans sprong in. Fijn als dat zo kan. Wat mij betreft: houden zo!

Anne Stijkel, voorzitter

Officiële mededelingen september 2026

Nieuwe aanmeldingen: Magnus Kodal

Namens het bestuur, Maarten Trijsburg, secretaris

Jaaragenda 2026

Sluitingstocht naar Muiden	19-20 september
Bestuursvergadering (dagelijks bestuur)	5 oktober 20.00 uur
Seizoenssluiting	25 oktober 16.00 uur
Bestuursvergadering	2 november 20.00 uur
Bestuursvergadering (dagelijks bestuur)	7 december 20.00 uur
Laatste dag aanmelding zomerligplaats 2027	31 december

Oproep voor de seizoenssluiting!

25 oktober is alweer de seizoenssluiting van dit jaar. We willen er weer een gezellig feest van maken, met een hapje en een drankje. Ben je een keukenprins(ses)? Maak dan je favoriete gerecht en neem dat die dag mee. Dat kan een lekkere pan soep, een salade, een quiche of misschien wel een heerlijk toetje zijn. En natuurlijk zijn extra handjes voor die dag ook altijd welkom. Melden kan bij Janine: 06-46244420. We horen het graag!

Groetjes,

de evenementencommissie

Hitte?

Het was de zomer van de hittegolven. Warm weer is iets wat de meeste mensen opzoeken in de vakantie, maar als het dan in Nederland warm is, wordt er vooral geklaagd. Daar doen wij niet aan mee, niet aan de warmte opzoeken in verre oorden en aan klagen. Maar ik houd er wel graag rekening mee, zodat ik, als het echt heet wordt, ben waar ik wil zijn: met de boot op het wad of in ons koele huis in Amsterdam. Niet dat dit altijd lukt, want we proberen altijd flexibel te zijn voor onze vakanties, maar in de praktijk zit alles, zelfs als je gepensioneerd bent, keurig dichtgespijkerd. Onze langere zeilvakanties zijn eigenlijk al lang van tevoren gepland: vooral niet in het hoogseizoen, maar er rondom.

Eind juni, begin juli, toen de schoolvakanties nog niet helemaal waren losgebarsten, was het eerst nog (west)winding en hobbelden we keurig van Vlieland, via Terschelling en Ameland naar Schiermonnikoog, met hier en daar een verwaaid dagje en alleen op de fok naar het volgende eiland stuiven. Op Schier aangekomen klaarde het op, draaide de wind naar het oosten en werd het warm. We hobbelden dus voor de wind weer terug. Toen het nog wat warmer werd en we op Terschelling terug waren, draaide de wind naar noordoost, wat op het wad altijd al wat verkoeling biedt. We vermeden de haven van Harlingen door een nachtje te ankeren in de betrekkelijke luwte van de westelijke havendam en via Kornwerderzand liepen we onze zomerse thuishaven in Friesland weer binnen. Daar was het wél warm, maar ons koele huis lonkte. De rest van de schoolvakanties hebben we niet gevaren, maar andere dingen gedaan, dus de zomerse hittegolven hebben we, althans aan boord, gemist.

De laatste week van de schoolvakanties was ik met een vriend nog een weekje het wad op. Nu begon het met oostelijke wind en warm weer. Eerst van Workum naar Vlieland dus maar. We waren te laat in het (vroeg)e tijd om nog over het Zuidoostrak te kunnen en de route liep noodgedwongen over diep water via de Boontjes. Voor diepstekende kieljachten de gebruikelijke route naar de eilanden, maar voor mij was het lang geleden dat ik deze route nam. Het was, behalve op een stuk van de Boontjes waar

we ook nog stroom tegen hadden, goed bezeild en we kwamen met, weliswaar late, lunchtijd op Vlieland aan. Ondanks het prachtige weer was de haven lang niet vol, maar ja, de schoolvakanties waren, op regio zuid na, al afgelopen.

Voor de verdere plannen keken we natuurlijk naar de langetermijnweersverwachting. Die beloofde nog een paar dagen oostenwind en daarna een omslag met onweer en harde westelijke wind. Texel en Den Oever zou je dan zeggen, maar mijn maat vaart wekelijks vanuit Den Oever en ik had ook meer zin in het oostelijk wad. Dus toch maar oostwaarts, maar wél zeilend. Het tij was qua tijd ook niet zo gunstig, om 10 uur hoogwater ('s ochtends en 's avonds). We gingen nu van Vlieland naar Ameland met een nachtelijke tussenstop. Tegen laagwater om een uur of drie 's middags vertrokken we van Vlieland. Op het Stortemelk was er al een begin van vloedstroom mee en we maakten prachtige lange slagen met stroom mee op de Westmeep en Noordmeep richting het wantij van het Oosterom onder Terschelling. Naarmate we dichterbij het wantij kwamen maakten we de slagen verder buiten de tonnen, want het water was genoeg opgekomen om een stukje over minder hoge banken te varen. Het wantij is het droogste stuk en dat bleek ook wel, want prompt stuitte onze stevige stalen dooskiel op het zand. Maar goed, het was ook al etenstijd, dus zeil neer, anker uit en aardappels schillen. Het was gelijk ook een prima plekje voor de nacht. Met oost tot zuidoost 4 tot 5 onder Terschelling is het wel een beetje hobbelig rond hoogwater. Maar vanaf 10 uur begon het water te zakken en tegen bedtijd viel het schip droog.

De volgende ochtend, na een nacht waar het schip stil op het zand lag maar het water een groot deel van de tijd stevig tegen de stalen romp op klotste, kwam de boot keurig weer om half 8 los en konden we ankerop. Het stuk Oosterom tot aan de Blauwe Balg was sterk wind en stroom tegen, maar ons schip heeft natuurlijk ook nog een motor. Vanaf de Blauwe Balg kon het zeil erbij en op het Borndiep was met stroom mee goed te kruisen. Voor de lunch meerden we af in de ook al weer aardig lege haven van Ameland.

Ook op Schiermonnikoog is de drukte van het seizoen voorbij.

Die nacht draaide de wind naar zuidwest ,dus het werd een makkie naar Schier. We keken steeds verwachtingsvol naar de langeretermijnvoorspellingen in de hoop dat de wind een bezeilde koers richting Harlingen zou faciliteren, maar het werd al gauw duidelijk dat dit er niet in zat. Dus moesten we maar binnendoor terug naar onze ligplaats in Friesland. Later die middag kwam er een onweerfront opzetten, maar zoals wel vaker was de fut eruit toen dat het wad bereikte. Maar het was wel de omslag naar de aangekondigde stevige westelijke winden. Dankzij verhoging en springtij stond er met hoogwater de volgende dag ruim voldoende water op het Brakzand om rechttoe rechtaan naar Lauwersoog te kunnen varen, en binnen een uur waren we bij de sluis. De terugtocht door Friesland was gelukkig toch nog aardig bezeild en dan is de Dokkummer Ee eigenlijk ook prachtig vaarwater.

Wat heeft dit stukje nu met hitte te maken? Eigenlijk niks, behalve dat we daar bij het zeilen op het wad nauwelijks last van hadden.

Eilard Jacobs

Boot van de maand: de Anna

van Jan Schans

Aan de buitensteiger ligt sinds 2023 een schitterende Bilhammer 11.50 OK. Het schip werd in 2003 gebouwd naar een ontwerp van Pieter Beeldsnijder. Er zijn twee typen van gebouwd, de veelvoorkomende 12.5 meter en de zeldzamere 11.5. De trotse eigenaar is ons bestuurslid Jan Schans. Hij en zijn vrouw Madeleine hadden hiervoor ook een prima schip, maar waren toch op zoek naar iets groters waarmee als er meer tijd in het leven komt, ook echt lange tochten mogelijk zouden worden.

De Anna is een groot en stoer schip, klaar voor serieuze reizen.

Anna heet het schip, naar de moeder van Jan, wiens familie een lange geschiedenis in de pleziervaart heeft. Zo hadden zijn ouders een zee-schouw waarmee tochten over de Wadden en naar Denemarken ondernomen werden. Hijzelf is een uitstekende zeiler, die onder meer wedstrijden zeilde met een Stern, windsurfte en regelmatig als opstapper meevoer met zeezeilende vrienden.

Behoeftte aan een eigen boot had Jan lange tijd niet, al bezat hij wel een Spaans vissersbootje waarmee door de grachten getoerd werd na het werk. Toen zijn vader, inmiddels 88 en weduwnaar, vroeg of hij dat bootje kon gebruiken, leek het gezien zijn leeftijd beter om het anders aan te pakken. Vader en zoon besloten samen een boot te kopen, eerst een open sloep, toen een cabinesloep. Vader Schans was ook degene die de Watergeuzen ontdekte, op zoek naar een ligplaats die voor hem bereikbaar was. Zijn enthousiasme voor boten heeft hij eigenlijk altijd gehouden, want tot vlak voor zijn overlijden drong hij nog aan op de aanschaf van een derde, en opnieuw groter, gezamenlijk vaartuig. Dat heeft hij nog wel uitgezocht, maar uiteindelijk heft hij de aanschaf niet meer meegemaakt omdat hij net daarvoor op 92-jarige leeftijd overleed.

Het goede leven aan boord van de Anna.

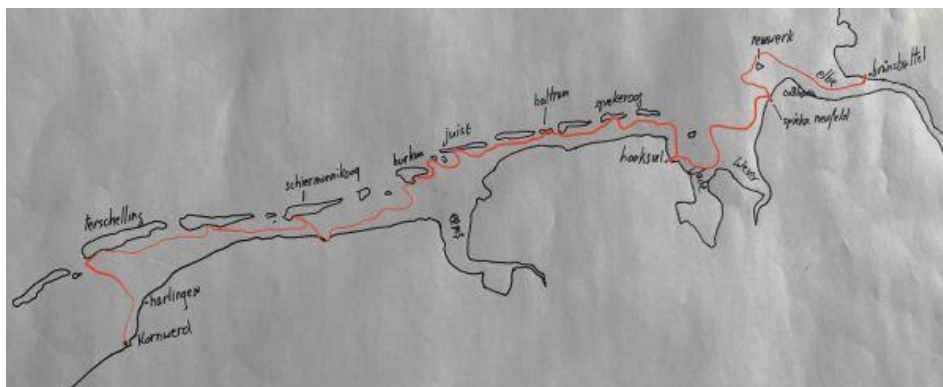
Jan en Madelijne besloten de traditie voort te zetten en kochten uiteindelijk de Anna, inmiddels het vierde schip in tien jaar tijd, en dit lijkt alles te bieden wat op het wensenlijstje stond. Een groot en stoer zeewaardig (categorie B) schip, geschikt om lange reizen mee te maken. En dat is nodig want er bestaan plannen voor lange reizen naar Denemarken, de Moezel, Berlijn en Parijs, en natuurlijk als voorheen naar Friesland, het IJsselmeer en de Wadden. Voor dat laatste vaargebied is het een voordeel dat de Anne is uitgerust met kimkielen die het mogelijk maken droog te vallen.

De Anna was in prima staat, hoewel enige modernisering wenselijk was. Op de thuisreis na de aankoop in Friesland sneuvelde bij windkracht 5 dwarsscheeps direct de oubollige lamp. Die was een verkoopargument van de vorige eigenaar geweest, maar nu een duidelijk teken aan de wand. Er moest het een en ander opgefrist worden. Inmiddels is de Anna helemaal van Madeleine en Jan, klaar voor de grote avonturen zodra de drukte van het werkend bestaan achter de rug is. Zoeken naar een ander schip is niet meer nodig. Alhoewel... je weet het nooit met die bevlogen bootjesmensen.

Gijs van Noort

De Teguh en de reis naar de Oostzee

Deel 3: De reis over het wad naar Brunsbüttel.

De route over het wad.

Al een aantal jaren spelen we met het idee om met onze zeeschouw de Teguh (8,5 m) over het wad naar de Oostzee te varen. In de vorige afleveringen schreef ik over het bootwerk en de voorbereidingen. Nu is de tocht begonnen: de reis over het wad naar Brunsbüttel (start Kielerkanaal). Een avontuur, vooral op het stuk Duitse wad waar geen eilanden ter bescherming liggen.

Met een lopende wind naar Borkum.

In de eerste week zijn we vanuit Kornwerd via Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog met mooi weer en lopende wind naar Borkum gevaren. Onze planning is om in drie weken op de Oostzee te zijn. Het is altijd een feest om op het oostelijk stukje Borkummer Wattfahrwasser aan te komen. Je vaart vanuit het noorden op de Noordzee-branding af. De rollers zijn op nog geen tweehonderd meter voor het schip. Zeker de eerste keer dat je dit traject vaart, is dat spannend. Je hoopt dat je snel de laatste rode ton ziet. Vlakbij aan bakboordzijde liggen op het strand aan de waddenkant

grote families zeehonden. Vandaag springen ze naar ons toe de golven in. We zijn de laatste ton voorbij en draaien de Oster Ems op, op de haven van Juist af.

Zeehonden langs het Borkummer Wattfahrwasser.

De zon schijnt al flink in de kuip als wij onze badjassen aantrekken en door het dorp op onze slippers naar de Noordzee lopen. Vandaag varen we niet. Even wat anders. 's Middags maak ik het bestek voor de komende dagen. Tij en weer hebben grote invloed op het reisschema. Vandaag is de wind hard, komend weekend 8 tot 10 knopen. Het zou mooi zijn om dan het onbeschermd wad over te steken. Als ik de dagen tel zouden we morgen al vanuit Juist moeten vertrekken. De windapps verwachten veel wind. Ik maak een berekening voor diverse dagen. Donderdag vanuit Juist, vrijdag vanuit Juist. Morgenochtend maar weer kijken.

Het lijkt mee te vallen. Er staat een flinke zuidwestelijk bries en samen besluiten we het erop te wagen. Het wegvaren is een heel gedoe, zelfs met behulp van onze buurmannen. De wind staat pal dwars op de boxen en voor ons is het lastig om op zo'n korte afstand voldoende (draai-)snelheid te krijgen om de kop in de wind te krijgen. Het lukt, al hebben we

ervan geleerd. Ten eerste dat iemand die een lijn in zijn handen houdt op een vingersteiger hem niet kan houden. Ten tweede maakten we de fout om de lijn op de kop aan de toekomstige lijzijde te houden.

Er komt een bui aan,

Voor Norderney zien we het achter ons inktzwart worden. Er komt geen wind, maar wel regen uit. De wind valt zelfs bijna stil. Dan trekt de wind aan. Tot zeker 7 Beaufort. Het schip doet het prima alleen op de fok. We genieten. Drijfnat, doorgewaaid maar voldaan lopen we Baltrum binnen. De wind is inmiddels afgenomen tot 5 Beaufort. Ik draai de Teguh tegen de wind in een box binnen.”Alles ist belegt!” Een man, die later de havenmeester blijkt te zijn, komt uit een twee boxen verder liggende motorboot in de regen aansnellen. “Jullie moeten hier weg.” “We hebben even tijd nodig om de boot te draaien. Waar kunnen we wel liggen?” “Jullie moeten hier weg!”. De man herhaalt het nogmaals. Hij wil zelfs de lijn losgooien. Ook zijn vrouw steekt haar hoofd uit de boot en begint hard te schreeuwen. “Jullie hebben geen respect, jullie moeten weg!” We blijven vriendelijk. En vragen opnieuw waar we wel kunnen liggen. Nadat we aangeven dat een box indraaien met een windkracht 5 op de kont voor een platbodem niet haalbaar is, is zijn reactie: “Sehr komisch”. Uiteindelijk geeft hij ons een

plek langs een langssteiger. Morgen gaan we verder naar Spiekeroog, ook al waait het.

We lopen naar de Grünen Supermarkt op Spiekeroog als we besluiten te blijven liggen. De wind is goed, de zon prettig. Vanmiddag zouden we uitvaren naar Hooksiel. Er valt iets van me af. Waarom? Ik weet het niet. De tocht hiernaartoe en verder vraagt veel planwerk met tij en wind. Soms ben ik uren bezig een nieuw bestek te maken. Geniet ik dan nog van de vakantie zelf? Als we varen geniet ik en ook de momenten aan de wal zijn fijn. Maar ik mis het onbekommerde, het lummelen, het niet uitmaken of we ergens blijven of vertrekken. Nu we besluiten dat we vandaag en morgen op het gastvrije Spiekeroog blijven, geeft dat me lucht. We zouden koffie met taart in het dorp kunnen nemen. Maar de onrust over de planning maakt dat we aan boord koffie drinken. Opnieuw bestek maken tot Brünsbüttel. We berekenen de overgangen op de wantijen waar de Quicktide-app geen gegevens meer van geeft, kijken naar foto's van de havens op websites - vooral de kleine waarvan geen gegevens op de kaart staan- en naar de sluistijden in Hooksiel. We zijn er tot de lunch mee bezig. Daarna een prachtige wandeling door de duinen en over het strand. Zien de veldleeuwerik en de grutto. Op het strand heerlijk door de branding lopen. In de verte zien we de hemel donkerder worden. De eerste bui gaat de zee op en mist ons. Maar de volgende?

Het is spannend. De wind trekt steeds verder aan en met het afgaande tij beginnen de golven behoorlijk te staan. Toch is dit niet wat het spannend maakt. Over een klein uur komen we bij een volgend wantij en moeten we de boot daar aan de grond zetten. En dat met deze golfslag! We draaien stuurboord uit richting de prikkenlijn van het Weber-Elbe Wattfahrwasser. In de verte, bovenwinds, zien we twee rare staketsels. Oude lichtbakens. Daar lijkt de plaat al te zien. De golven nemen zichtbaar af. Alle golven zijn verdwenen als wij aan de grond lopen. Het water verdwijnt snel. Ik kan al snel om de boot heen lopen en we leggen het anker naast het schip uit zoals als ik denk dat wind en tij het schip zullen gaan meenemen. Zeker tot 16 uur liggen we hier. En het water daalt en daalt. De plaat is al snel meer dan een meter hoger dan het kleine stroompje naast de boot.

Bij het Elbe-Wattfahrwasser hoog en droog op een plaat.

De wind neemt toe en toe. Hij duwt zo hard tegen het schip dat het iets scheef zakt. Dat is nadat we een uurtje onze ogen hebben dichtgedaan. Het was vanmorgen 5 uur toen de wekker ging. En dat al de tweede achtereenvolgende dag. Ook gisteren van Spiegeroog naar Hooksiel zo vroeg uitgevaren. Toen wantijen gehaald en voor Wangerooge de vloed afgewacht. Met een oneindig weidse zee naar Hooksiel. In de voorhaven voor de sluis blijven liggen -de eerste schutting is pas om 8 uur- om dus vandaag voor negenen over de eerste twee wantijen te gaan.

Golven ketsen tegen de onderzijde van de Teguh. Ik kleed me veel te vroeg aan. Normaal ben ik niet zo alert. Nu de wind zo hard is, wil ik zeker weten dat we van het anker wegdraaien. We wachten. Het gaat snel. Ik pak de vaarboom om eventueel een zetje te kunnen geven. Je weet nooit precies waar de stroom vandaan komt en hoe sterk die is. Al lijkt deze wind zeker te gaan winnen. We draaien en liggen prima op anker.

De wind giert als ik het anker licht. Alles verloopt voorspoedig. Zelfs als we de laatste ondiepte passeren neemt de wind af. Nog even komt de schrik erin als we de prikkenlijn naar Spieka-Neufeld indraaien: het zijn groene bakens! Dus aan stuurboord houden. We kronkelen naar de haven. Het hele wad is goed gegaan! Nog slechts een paar mijl naar de Elbe. Dat kan het probleem niet zijn. We toosten met een lekker Duits biertje. Dit hebben we goed gedaan! En de Teguh ook. Komende dagen op naar Brünsbittel. Die 11 mijl naar Neuwerk kan het probleem niet zijn.

Bij Spieka-Neufeld.

Het is mooi weer. Rustig windje en zon. We liggen in Spieka-Neufeld te wachten op hoogwater. In de kreek staat al water, maar wij liggen in de box op een soort berg. Bij hoogwater staat onder het schip in de box zo'n 80 cm water. Bij laagwater kijken we achter het schip in een gat van meer dan twee meter. Het is zo'n twee uur voor hoogwater. En 11 mijl te gaan naar het eiland Neuwerk, waar al sinds de 13e eeuw de vuurtoren van

Cuxhaven staat. Als we denken voldoende water te hebben, trekken we de boot de box uit. We volgen de sterk slalomende prikkenlijn die de vereniging elk voorjaar zelf uitzet en dan de prikkenlijn zoals aangegeven op de kaart. Ik geniet van de warmte van de zon. We motoren en zeilen stukken. We volgen een viertal rode boeien noordwaarts. Bij de scheidingston aan stuurboord gaan we oostwaarts richting de prikkenlijn naar Neuwerk. Altijd is het lastig om de eerste staken waar te nemen. We turen de einder af. Ze zouden dwars op onze koers maar ook in onze vaarrichting moeten liggen. Op de digitale kaart op de iPad zien we ons nu wel dichtbij de eerste staken komen. Visueel is er slechts water. Waar zijn deze prikken gebleven?

We hebben de prikken gevonden!

Goed. Het is mooi weer. Wel fris. Nog een klein uur opkomend tij en wij zijn na de laatste ton op zoek naar de prikkenlijn naar Neuwerk. We zien niets! Wat doen we? Terug? Kijken of over zee een mogelijkheid is? We

besluiten te vertrouwen op de digitale kaart op de iPad. Marjan stuurt, ik geef de richting aan zoals de prikkenlijn op de kaart die aangeeft. Beetje bakboord, nu stuurboord. Het is een mijl of 3 tot Neuwerk. Hoewel we steeds dichterbij het eiland naderen, zien we nog steeds geen enkele staak. Wel krijgen we het haventje van Neuwerk aan de westzijde in zicht. Er ligt geen enkele boot. In de haven aan de noordzijde zien we een schip liggen. We denken dat het aan de wal ligt. Als we dichterbij komen, blijkt het voor anker te liggen. Wat gaan wij doen? In ieder geval niet het lege haventje in. Voor anker? We besluiten door te varen. Het is nog slechts 3 mijl tot de Elbe. We varen tussen een raar dijkje en de aanlegsteiger van de ferry door en volgen dan wél een prikkenlijn. We beseffen dat we op de Elbe niet zoals gepland de stroom mee, maar tegen hebben. We varen met een heerlijk lopend windje 5 uur lang over de 9 mijl naar Cuxhaven en dan met de kentering door naar Brunsbüttel. Een heel lange dag. Direct na de sluis gaan we de haven in en halen döner. We zijn er een dag eerder dan gepland en gaan precies drie weken na vertrek op de Oostzee aankomen. Volgende keer: *Lummelen op de Oostzee*.

Ton Offerman

Met de Nehalennia naar de Golf van Biskaje

Deel 4: Van Pauillac naar Frans Baskenland.

Pauillac, waar volgens kenners de beste Bordeaux-wijnen vandaan komen.

In de juni-Geus heb ik verteld dat ik aangemeerd lag in Pauillac, aan de Gironde, en na een geslaagd bezoek aan Bordeaux met de trein teruggereisd ben naar mijn schip. Nog voor het donker was ik weer bij de boot. Die zakte 's nachts weer in de blubber, maar gelukkig veel minder scheef dan de nacht ervoor. Tijdens het ontbijt kwam de havenmeester langs en toen ik het havengeld had betaald en gedoucht had, was het hoogwater en dus tijd om met de stroom in de rug naar de marina bij de monding van de rivier te varen. De tocht was een stuk relaxter dan die van twee dagen ervoor. Toen maakte ik me zorgen over een te vroege aankomst, nu kon ik van het zeilen genieten want er stond voldoende wind. Het was bovendien een stuk zonniger. Een rivier die je bevaren moet hebben is de Gironde overigens niet. Hij is ongeveer net zo breed als de Oosterschelde en het uitzicht op de oevers is niet erg spectaculair. Ze zijn aan beide kanten vrij laag, alleen liggen er achter de oostoever wat heuvels. Rond elfen was ik vertrokken en aan het begin van de middag was ik al bij de marina. Voor het eerst sinds een paar weken kon ik weer Nederlands spreken, want in de box waar ik eerst had gelegen, lag nu een Nederlands zeiljacht. De opvarenden waren hier goed bekend want hun boot lag in Bretagne, aan de rivier de Vilaine. Ze vertelden dat heel wat Nederlanders daar een ligplaats hebben.

De rest van de middag heb ik benut om mijn mondvorraad aan te vullen en mijn reis richting Baskenland voor te bereiden. Een hoop gepuzzel want tussen Baskenland en de Gironde-monding ligt maar één haven, aan een baai met een nauwe ingang die alleen tussen twee uur voor en na hoogwater binnengelopen en uitgevaren kan worden. Daar op tijd zijn zou allemaal wel lukken, maar als ik de dag erna twee uur voor hoogwater vertrok, zou ik hoogstwaarschijnlijk niet voor het donker bij de eerstvolgende haven aankomen. Ik vond dat veel te riskant, niet alleen vanwege het binnenlopen in het donker, maar vooral vanwege de kreeftenboeitjes. Die liggen vooral in de buurt van havens en 's nachts zie je ze natuurlijk niet. Er zat dus waarschijnlijk niets anders op dan de tussenstophaven voorbij te varen en een nachtje door te halen.

De volgende morgen ben ik rond tien vertrokken en door de zuidelijke mondingsgeul van de Gironde naar zee gevaren. Veel wind stond er niet, maar vanwege de stabiliteit had ik het grootzeil gehesen. In de monding begon de ebstroom al een beetje te lopen en toen ik op zee kwam, kon ik er volop van profiteren. Het was vrij helder en de kust zag er net zo uit als die van Noord- en Zuid-Holland: een vrij breed strand met lage duinen erachter waar hier en daar wat dennenbossen boven uitstaken. Alleen stonden er nergens strandtenten, en badgasten zag ik ook niet. Ik voer vrij dicht onder de kust, precies ten oosten van de grens van een uitgebreid militair oefengebied dat door de Franse marine en luchtmacht wordt gebruikt voor schietoefeningen. Het enige wat ik daarvan gemerkt heb, was dat er twee keer een straaljager laag over de zee scheerde. In de loop van de avond kwam de monding van de baai met de tussenstophaven in zicht en daar werd het uitzicht wat spectaculairder, want vlak naast de monding liggen de hoogste duinen van Europa, ruim 100 meter hoog. Ze zijn volkomen kaal en dat is ook de reden dat je bij het binnenvaren van de baai heel goed uit moet kijken. Bij iedere storm kan er namelijk een hoop zand van de duinen de toegangsgeul in waaien en moet de betonning worden aangepast. Ik heb nog even overwogen om toch in de baai te overnachten, maar het leek me verstandiger om door te varen. De omstandigheden waren daar ook ideaal voor, veel deining en golven stonden er niet en ik ging een kalme, heldere nacht tegemoet.

Voor het eerst zag ik wat scheepvaart. Voor me voer een jacht naar de noordelijke toegang van de baai en er kwam ook een jacht naar buiten. Blijkbaar zaten ze elkaar een beetje in de weg, want ik hoorde op de marifoon het ene jacht aan het andere vragen of het wat ruimte kon maken. Ook voer er voor me een visserschip, met een naam die eigenlijk beter zou passen bij mijn schip dan bij een Franse vissersboot: „Hollandais Volant”, „Vliegende Hollander”.

Ruim een uur nadat ik de zuidelijke toegangsgeul van de baai was gepasseerd, kon ik genieten van een schitterende zonsondergang. Niet lang daarna verscheen de avondster en daarna vulde de hele hemel zich met sterren, zelden heb ik er zoveel gezien. Ik moest nu ook wat op vis-

sersschepen letten, want vissen gebeurt hoofdzakelijk 's nachts en op de plotter zag ik verschillende vissersschepen die in de buurt voeren. Van een paar zag ik ook de boordlichten en de deklampen, maar ze voeren allemaal op veilige afstand. Op de marifoon hoorde ik een paar vissers met elkaar praten in een taal die ik niet thuis kon brengen, waarschijnlijk Baskisch. Ook kon ik hier de Spaanse kustwacht al horen.

Zonsondergang op de Golf van Biskaje.

Tot een uur of twaalf bleef de noordwestelijke hemel nog een beetje blauw. Aardedonker, zoals ik bij mijn oversteken naar Ierland een aantal keren had meegemaakt, werd het niet, de sterren zorgden voor flink wat verlichting en de horizon en het water bleven goed zichtbaar. Dat was nog sterker het geval toen rond twee uur de maan opkwam. Ik heb de tijd hoofdzakelijk doorgebracht met het kijken naar de sterren, afgewisseld door het nuttigen van een kop soep en wat boterhammen en fruit. Mijn kennis van sterrenbeelden is helaas niet groot, ik ken eigenlijk alleen het Steelpannetje,

en dat stond vrij hoog aan de noordwestelijke hemel. Recht achter de boot stond de poolster. Behoeftte aan slaap had ik nauwelijks. Pas aan het einde van de nacht moest ik wat moeite doen om niet in te dutten, maar een kop sterke koffie zorgde dat ik goed wakker bleef.

Even voor vijven werd de noordoostelijke weer een beetje blauw, daarna begon het een klein beetje te schemeren en maakten de sterren plaats voor de ochtendster. De maan was al onder. Daarna werd het snel lichter en rond half zeven was ik getuige van een schitterende zonopkomst. De hele nacht had ik de stroom in de rug gehad, maar nu kreeg ik hem licht tegen. De kust was ook weer zichtbaar en nog precies hetzelfde als aan het begin van de tocht: lage duintjes met een breed strand ervoor en soms wat dennenbossen erachter. Rond zeven uur kwam Capbreton in zicht. Het was de eerste haven die ik aan zou kunnen lopen, maar ik wilde zover mogelijk doorvaren, tot vlak voor Biarritz. Dat zag ik na een uurtje al liggen, maar het duurde nog een paar uur voordat ik de gebouwen van de stad goed kon zien en ik zag toen ook de machtige toppen van de Pyreneeën. Meer dan hoge, paars-grijze contouren waren het echter niet.

Voor anker liggend schip op de rede van Biarritz en daarachter de contouren van de Pyreneeën.

De jachthaven waar ik wilde aanleggen lag aan een rivier die bij Port Anglet, een voorstadje van Biarritz, in de Golf van Biskaje uitmondde. Nadat ik een voor anker liggend schip was gepasseerd, werd het tijd om het grootzeil te strijken en het schip gereed te maken voor het aanleggen. Even later draaide ik tussen de wat vervallen dammen de rivier op. Als het goed hingelweer is, varen er in Frankrijk altijd veel visbootjes naar zee en dat was nu ook het geval. Ze hadden uiteraard allemaal voorrang. De marina lag niet ver van de monding en de ingang was vrij makkelijk te vinden. Ik wilde eerst mijn dieseltank vullen, maar ik moest even pas op de plaats maken, want er lag een boot van de havendienst te tanken. Nadat ik mijn tank had volgegooid heb ik via de marifoon en daarna telefonisch aan de havenmeester proberen te vragen waar ik kon liggen, maar er werd niet geantwoord. Daarna ben ik naar het havenkantoor gelopen, maar daar was geen mens aanwezig en er hing ook geen bordje waarop stond wanneer de havenmeester wel aanwezig zou zijn of op welk mobiel nummer hij te bereiken was. De opvarenden van het bootje van de havendienst hadden de havenmeester ook nodig en zeiden dat hij “en surveillance” was. Een vervelend gedoe, want ik wilde graag wat boodschappen doen, maar als ik geen code van het toegangshek had, kon ik het haventerrein niet af. Ik heb zelf maar een vrije box opgezocht. Drie uur later kreeg ik de havenmeester eindelijk aan de lijn, maar die ging nu eten en omdat het al tien voor twaalf was, was er voor het havengeld betalen geen tijd meer. Niet verwonderlijk want dat is in Frankrijk iedere keer een tijdrovend bureaucratisch ritueel. Eerst moet je een uitgebreid formulier invullen dat dan door de havenmeester wordt overgetikt en vervolgens in tweevoud wordt uitgedraaid. Alleen in Duinkerke kun je, net als in de meeste Nederlandse havens, vanaf de steiger betalen via een QR-code. Om twee uur was de lunchpauze voorbij en kon er betaald worden.

De plek waar ik lag was bepaald niet de mooiste van de reis. Aan de overkant van de rivier was een industriegebied met kades waar zeeschepen geladen en gelost werden en dat ging vaak met de nodige herrie gepaard. Aan de andere kant keek ik uit op een vrij drukke straat met losstaande huizen tussen het groen. Er was een gelukkig een Tabac waar ook stok-

brood werd verkocht. Na het avondeten heb ik vrij snel mijn kooi opgezocht en ben ik als een blok in slaap gevallen. Van de herrie aan de overkant van de rivier heb ik gelukkig niets gehoord en de volgende morgen werd ik na precies 12 uur slaap verkwikt wakker. Ik ben in Port Anglet blijven liggen, want ik wilde een bezoekje brengen aan de historische stad Bayonne, de hoofdstad van Frans Baskenland. Het lag ook aan de rivier, een kilometer of zes stroomopwaarts. Ernaartoe varen ging niet, want ervoor lag een vaste brug, maar ernaartoe fietsen kon wel, vlak langs de rivier liep een fietspad. In het begin fietste ik vooral tussen huizen en bedrijfsgebouwen. Daarna liep het fietspad vlak naast de oever en had ik een leuk uitzicht op de lage heuvels aan de overkant, en in de verte zag ik de contouren van de Pyreneeën.

Uitzicht vanaf mijn lunchplek in Bayonne.

Toen ik in de stad aankwam, was het al bijna lunchtijd en ook behoorlijk warm. Vanaf het plein waar ik mijn fiets had neegezset, liep een smalle straat waar de zon geen kans had richting de kathedraal en waren een aantal restaurants waar je buiten kon lunchen. Ik heb er een heerlijke salade gegeten en vanaf mijn plekje had ik een mooi uitzicht op de twee enorme torenspitsen van de kathedraal. Na de lunch heb ik dit fraaie staaltje Franse laatgothiek bezocht en het eerste deel van de middag heb ik door de smalle, middeleeuwse straten van de stad gewandeld. Er stonden veel vakwerkhuisen en de stadswallen waren nog gedeeltelijk intact.

Politieke muurschildering tegen de Spaanse en Franse 'overheersing' van Baskenland.

Opvallend was het grote aantal Palestijnse vlaggen en ook stonden er op veel muren politieke leuzen gericht tegen de Franse overheid, die ervan werd beschuldigd jacht te maken op Spaans-Baskische separatisten. De stad had ook een museum waar informatie werd gegeven over de Baskische cultuur en het leven in Baskenland en daar heb ik de tweede helft van de middag doorgebracht. Op straat was het vanwege de hitte niet erg aangenaam meer, maar in het museum was het lekker koel. Toen ik

naar buiten kwam, was het gaan bewolken en niet zo warm meer en op Buienradar zag ik dat er onweer werd verwacht. Een jas had ik niet bij me en ik was bang dat ik straks drijfnat bij de boot zou aankomen, maar meer dan een paar druppels vielen er gelukkig niet. 's Avonds heb ik op een van de terrassen langs de rivier een heerlijk vismaal verorberd.

Bijna in Saint-Jean-de-Luz..

De volgende morgen had het weer zich helemaal hersteld en beloofde het weer een warme dag te worden. Ik was nog graag een dag in Port Anglet gebleven om een bezoekje te brengen aan Biarritz, maar dat kon niet want het weekend stond voor de deur en omdat er dan zeilwedstrijden waren, was er geen plaats voor passanten. Biarritz heb ik alleen vanaf het water gezien. Het is een grote badplaats, gelegen aan een halfronde baai die aan beide zijden wordt afgesloten door grote rotspartijen. Helaas was het een beetje heilig, maar de toppen van de Pyreneeën waren goed te zien.

Mijn bestemming was Saint-Jean-de-Luz, aan de monding van een rivier een klein stukje voorbij Biarritz en maar een paar uur varen.

De rivier die door Saint-Jean-de-Luz stroomt.

Aan het begin van de middag kwam de plaats al in zicht en even later voer ik de smalle monding van de rivier op. Na een paar honderd meter verbreedde die zich. Aan bakboord waren steigers voor vissersboten en voor de rechteroever lag de marina. Ik had in de vaargids gelezen dat er maar weinig gastenplekken waren en voordat ik een plek opzocht heb ik even contact proberen op te nemen met het havenkantoor, maar er werd niet geantwoord. Terwijl ik zoekend rondvoer, kwam er een bootje binnen met twee havenmeesters aan boord. Aan het uiteinde van een steiger was wat ruimte en daar kon ik liggen.

Het was een leuk plekje. De marina lag voor de kade van een dorpje dat tegenover Saint-Jean-de-Luz lag. Ik keek uit op een rij monumentale panden. Eén ervan trok mijn aandacht, want het had een Hollandse klokgevel en veel grotere ramen dan de andere huizen. Het was in de 18e eeuw gebouwd was door een rijke koopman die voor zaken verschillende keren in Amsterdam was geweest en onder de indruk was van de grachtenpanden. Zo'n huis wilde hij ook wel hebben

‘Hollandse’ klokgevel op de kade voor de jachthaven.

Boven de huizen stak een fraaie kerktoeren uit en daarachter rees een groene heuvelwand op. Aan de andere kant van de rivier lagen vissersboten en stonden de huizen en gebouwen van Saint-Jean de Luz, en daar heb ik de rest van de middag en de avond doorgebracht. Ik heb er door de smalle straatjes gewandeld en over de promenade langs het strand, waar fraaie 19^e-eeuwse villa's stonden. Zo mooi en indrukwekkend als Bayonne was het stadje niet, maar het was het bezoeken waard en dat gold zeker voor de kerk. Die had een zeer apart interieur. Aan beide zijden van het middenschip zaten namelijk boven elkaar drie galerijen. In 1660 waren Lodewijk XIV en de Spaanse prinses Maria Theresia van Oostenrijk er getrouwd.

Jeugdige trommelaars en een muziekkorps staan klaar voor een optocht door de hoofdstraat van Sant-Jean-de-Luz.

Voordat ik naar Saint-Jean-de-Luz toeliep had ik van de vrouw in het havenkantoor gehoord dat het dit weekend in de stad feest was en als ik

een zwart overhemd aantrok kon ik daar aan meedoen. Dat had ik echter niet en bovendien draag ik als de zon overvloedig schijnt en de temperatuur rond de 30 graden ligt, liever geen donkere kleding. Het feest begon aan het einde van de middag. Op een plein had zich een grote groep jeugdige trommelaars verzameld met daarachter een muziekkorps en helemaal aan het eind een enorme pop zoals je die bij carnavalsoptochten ziet. Eromheen stonden vooral vaders en moeders en opa's en oma's, de meesten in een zwart overhemd en om de nek een rode doek. Een enkele wat oudere Bask droeg een Baskenmuts, een zwarte scheefgetrokken alpinopet. Toen het muziekkorps begon te spelen trok de stoet door de hoofdstraat naar een plein vlakbij de haven, waar de wat oudere jeugd, uiteraard allemaal in het zwart, zich voor de cafés had verzameld. Op een wat rustigere plek, buiten in een nauw straatje, heb ik weer een heerlijke vismaaltijd genuttigd.

Baskische dansen op het plein bij de haven.

's Avonds was het op het plein bij de haven nog drukker. Op een podium stonden muzikanten uit Spaans Baskenland die traditionele Baskische muziek speelden waarop werd gedanst. Wilde je iemand ten dans vragen dan deed je dat met je halsdoek. Je hield die aan één punt vast en gooide de andere punt naar een potentiële partner en terwijl je allebei de doek vasthield ging je dansen. In het museum in Bayonne werd verteld dat Basken graag feesten en nu was ik er dus getuige van. Op de terugweg heb ik ook even door de schilderachtige straten van het dorpje voor de boot gewandeld. De kerk was nog open en ook die had aan weerszijden drie galerijen boven elkaar.

De toren van de dorpskerk vlak voor de jachthaven.

De volgende dag kon ik weer eens Nederlands praten, want een paar vrienden waren hier in de buurt met de caravan op vakantie en we hadden afgesproken om elkaar in Saint-Jean-de-Luz te ontmoeten. Op een terras op een groot plein hebben we lekker geluncht en gezellig bijgepraat. Daarna ben ik teruggegaan naar de boot en heb ik afscheid genomen van Saint-Jean-de-Luz. Het was tevens mijn afscheid van Frankrijk, want mijn

volgende bestemming was Hondarribida, een stadje in Spaans Baskenland. Wat ik daar beleefd en gezien heb, kun je in de oktober-Geus lezen.

Jaap van der Harst